

Bánfalvy Csaba

A magyarországi munkanélküliség két korszaka és a pályakezdő munkanélküliek

A munkanélküliség 1989 óta létezik hivatalosan újra Magyarországon. Az eltelt időszak nemcsak a munkanélküliek számának és arányának rohamos emelkedését hozta (az 1989-es 0,5%-ról az 1993-as 13%-ra és az 1997-es 11%-ra), hanem 1992 vége és 1993 eleje folyamán fordulóponthoz is ért a munkanélküliség története. A mennyiségi változás és a munkaügyi szabályozók módosulása szerkezeti átalakulást eredményezett. A korábbi lassú folyamatok felgyorsulását és a fordulatot alapvetően két tényező hozta létre:

- Output oldal: 1992 és 1993 fordulóján egyszerre kerültek ki a munkanélküliek nyilvántartott tömegéből a korábbi – két éves munkanélküli ellátást biztosító – időszak és a későbbi – egy éves munkanélküli ellátást garantáló – szakasz munkanélküliei, akik ezután már csak minimális „jövedelempótló támogatásban” részesültek, és akik ugyanakkor szinte elvesztették a kapcsolatukat a munkaerő központokkal és fel is adták a reményt arra, hogy munkahelyet találhatnak.
- Input oldal: A demográfiai sajátosságokból adódóan ugyanekkor több tízezres számban hagyták el az iskolákat és léptek be a munkaerőpiacra a pályakezdők, akiknek nagy része nem tudott elhelyezkedni.

Az output és az input oldal egyidejű folyamatai azt eredményezik, hogy átalakul a munkanélküli társadalom szociális összetétele, megváltoznak a csoport gazdasági, szociális és pszichológiai jellemzői és lényegesen módosulnak szükségleteik, ami az eljárási rendszer újragondolását teszi szükségessé.

A munkanélküliség emelkedésével javul a munkanélküliek átlagos szociális állapota (anyagi helyzete, iskolázottsága és szaktudása, egészségi állapota, korösszetétele és lakóhelyi jellemzőik, politikai aktivitása stb.), mivel a korábban a munkanélküliek között domináló „gyenge” társadalmi csoportok (beteg, képzetlen és iskolázatlanok, idősök, falusiak stb.) mellé beléptek a munkanélküliek közé a társadalom középosztályi kategóriából származó, munkaerőpiaci szempontból közepesen vagy nagyon erős csoportok is (egészségesek, képzettek és iskolázottak, közép és fiatal korúak, városiak stb.), amelyek érdekeiket társadalmilag és politikailag is képesek artikulálni.

A munkanélküliek és a munkahellyel nem rendelkezők egymástól mára már intézményesen elkülönült csoportokat alkotnak. Minél szélesebb körre és minél tartósabban terjed ki a munkanélküliség, annál többen kerülnek még a munkanélküli státusznál is mélyebbre, és annál többen válnak a korábban védett munkavállalói csoportokból munkanélkülivé.

A munkanélküli ellátás ennek következtében egyre inkább csak az állás nélküliek egy részére terjed ki és egyre inkább szem elől téveszti azokat az állástalanokat, akik már a munkanélküli státuszból is kiszorultak.